

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ

ГО «МАЙСТЕРНЯ АКАДЕМІЧНОГО РЕЛІГІЄЗНАВСТВА»

«КИЇВСЬКІ ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ-2020»

*Матеріали Всеукраїнської наукової конференції
з міжнародною участю
19 травня 2020 року*

Тези доповідей

м. Київ
2020

УДК 101.1(08)
Ф 56

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 9 від 16.04.2020)*

Редакційна колегія:

*Александрова О.С. – доктор філософських наук, професор
Додонов Р.О. – доктор філософських наук, професор
Горбань О.В. – доктор філософських наук, професор
Додонova В.І. – доктор філософських наук, професор
Ломачинська І.М. – доктор філософських наук, професор
Филипович Л.О. – доктор філософських наук, професор
Шепетяк О.М. – доктор філософських наук, доцент*

Ф 56 Київські філософські студії-2020 : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Київ, 19 травня 2020 р.) : тези доповідей / за заг. ред. проф. Р.О. Додонova. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. – 573 с.

Збірник містить тези доповідей і виступів учасників Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Київські філософські студії», яка відбулася в Київському університеті імені Бориса Грінченка 19 травня 2020 року. У поданих матеріалах висвітлено широке коло актуальних проблем сучасної гуманітаристики, зокрема таких її галузей як: історія філософії, соціальна і політична філософія, філософія культури, етика, естетика, релігієзнавство, філософія освіти, політологія тощо. Збірник адресовано науковцям, викладачам вищої школи, аспірантам, докторантам, студентам, усім, хто цікавиться розвитком філософської думки. Матеріали подані в авторській редакції англійською та українською мовами. Відповідальність за грамотність, науковий і літературний зміст, достовірність фактів і посилань несуть автори тез.

© КУБГ, 2020

Зміст
СЕКЦІЯ 1.

Метафізика міста. Києвознавство

<i>Ксенія Гуржи.</i> МІСТО ЯК МІФОЛОГІЧНИЙ КОНСТРУКТОР	15
<i>Інна Гурова.</i> МІСТО ЯК ТЕКСТ КУЛЬТУРИ: КИЇВСЬКІ ВИМІРИ	20
<i>Роман Додонов.</i> УСИПАЛЬНИЦЯ КИЇВСЬКИХ КНЯЗІВ У ДЕСЯТИННІЙ ЦЕРКВІ ТА ПИТАННЯ ПРО ДАТУВАННЯ ХРЕЩЕННЯ РУСІ	24
<i>Олег Дрегало.</i> ТУРСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ КИЄВА В КОНТЕКСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	28
<i>Станіслав Іващенко.</i> ОБРАЗ СОФІЇ КИЇВСЬКОЇ: НА ПЕРЕТИНІ ЯЗИЧНИЦТВА І ХРИСТІЯНСТВА	32
<i>Наталія Ковальчук, Martin Hetenyi</i> (Словакія). КИЇВ В БІБЛІЙНОМУ ВИМІРИ	35
<i>Марина Колінько.</i> ЛЮДИНОВИМІРНА ТОПОЛОГІЯ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ	37
<i>Марія Малецька.</i> PECULIARITIES OF TOPOS OF THE CITY IN VIDEOGAMES	40
<i>Наталія Мозгова.</i> З ФІЛОСОФСЬКОГО ЖИТТЯ КИЄВА ХІХ СТОЛІТТЯ	45
<i>Леонід Панасюк, Яна Омельченко.</i> НОВІТНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО МІСТА	48
<i>Дмитро Скопич.</i> СУЧАСНІ ДИСКУСІЇ ПРО ЗАСНУВАННЯ СОФІЇ КИЇВСЬКОЇ	52

СЕКЦІЯ 2.

Історико-філософська класика: рецепції та інтерпретації

<i>Ірина Березінець.</i> ПРИНЦИПИ КОНФУЦІАНСТВА У СУЧАСНОМУ КИТАЇ	55
<i>Ніна Бородійчук.</i> ВПЛИВ ІДЕЙ КАРЛА МАРКСА НА ПОГЛЯДИ ЕРІХА ФРОММА	56
<i>Віталій Брижнік.</i> ДІАЛЕКТИКА ІСТОРИЧНОГО ЧАСУ ТА ЕСТЕТИЧНОГО ДОСВІДУ ЛЮДИНИ У ЗБІРЦІ РОБІТ ГАНСА УЛЬРИХА ГУМБРЕХТА «РОЗЛАДНАНИЙ ЧАС»	60

СЕКЦІЯ 1.
МЕТАФІЗИКА МІСТА. КИЄВОЗНАВСТВО

Ксенія Гуржи
аспірантка кафедри філософії
Донецького національного університету імені Василя Стуса

МІСТО ЯК МІФОЛОГІЧНИЙ КОНСТРУКТОР

В теоретичних дослідженнях міста засобами філософських наук (філософії міста) останнім часом все більше уваги приділяється міському міфу як формі знання про місто. Адже місто як те, що належить культурі (на противагу природі) є простором символів та культурних кодів. Міфологічні сюжети міст користуються популярністю серед дослідників, та дозволяють залучати численний наративний матеріал, присвячений міфам Одеси, Києва, Донецька [9], Берліна [14], Венеції [4] і т.ін., щоб «дозволити говорити їм самим за себе» [6]. Культуральний історик Роберт Дарнтон у «Великому побитті котів» («The Great Cat Massacre») припустив, що «місто можна прочитати так само як казку чи філософський текст» [1, с.64]. Саме така можливість прочитати і зрозуміти місто штовхає його дослідників в тенети міфологічних сюжетів цього тексту. В той же час, ще досі не вироблене спільне уявлення що таке «міф міста», що пов'язано з труднощами у згоді щодо універсального визначення міста та у розмаїтті концепцій міфу. Цей теоретичний концепт («міф міста») виникає в дослідженнях як ціле, інтуїтивно зрозуміле поняття й використовується в кількох вимірах: по-перше, для (де)конструювання уявлень локальних мешканців про своє місто (міфи про місто), по-друге, для (де)конструювання уявлень про певне місто зовнішніх акторів, при цьому виникає плутанина у розрізненні міських міфологічних сюжетів та міського міфу як цілого. Також з'являються дослідження, що спрямовані на виявлення міфів міського життя безвідносно до локальних сюжетів [12; 15]. Зокрема австралійський колектив дослідників деконструюючи уявлення про життя в містах (називаючи їх міфами міст) сподівається використовувати ці знання для передбачення та прогнозування в міському плануванні, та концепціях розвитку міст й виробленні рекомендацій для міської влади.

З огляду на актуальність та зростаючий дослідницький та практичний інтерес до теми міфу міста, спробуємо окреслити коло питань яке може виникнути при дослідженні міфу міста та орієнтовано намітити напрямки для пошуку відповідей на питання: що таке міф міста та в якій формі він існує? як міф може допомогти зрозуміти сутність міста та механізми формування образу міста? як теорію міфу можна використовувати для дослідження міста, та як

Секція 1. Метафізика міста. Києвознавство.

саме ми можемо досліджувати міф міста? чи можна конструювати міф (міський міф)? яка механіка конструювання міського міфу?

Вихідним положенням для даного дослідження є концепція конструювання уявлень про регіон за допомогою міфотворчості «знизу» та «зверху» О. Головневої. Дослідниця спирається на теорію соціального конструктивізму (П. Бергера, Т. Лукмана), згідно з якою суб'єкт пізнання не просто сприймає реальність як даність, а активно вибудовує її через мову та культурні системи. Виникають конструкти завдяки і через які об'єктивна реальність концептуалізується для пізнання. Дослідниця береться до спроби «проаналізувати міфологію як спосіб конструювання міської ідентичності» [3, с.43-51]. В рамках такого підходу «образи міста є елементами конструювання міської ідентичності», а «одним із способів конструювання міської ідентичності є міфологізація міста, тобто формування його образу з використанням міфологічних прийомів мислення» [3, с.44]. В даній роботі ми спробуємо застосувати цю дослідницьку оптику до міфу міста.

Зробити це можливо спираючись на здобутки прихильників конструктивістської теорії в розумінні соціальної реальності та феноменологічного підходу до об'єктів повсякденного світу, зокрема, звернувшись до самоочевидних (доксичних) культурних технік. Де докса – це «конструювання звичних диспозицій, за допомогою яких світ робить себе самоочевидним, поглинає час і структурує простори» [10, с.29]. Під поняттям власної логіки мається на увазі, що «у міста існують базові структури, що пронизують всі сфери його життя. Вони не обов'язково унікальні – навпаки, цілком ймовірно, що є кілька міст, які розвиваються за такими ж структурними моделям» [10, с.48-49].

Тож як міф може допомогти зрозуміти сутність міста та механізми формування образу міста? Ще Георг Зіммель помічає єдність території та атмосфери її існування в свідомості людей, він пише у нарисі «Флоренція»: «Яка таємнича і все ж нібито видима неозброєним оком, відчутна єдність сплітає ландшафт, життя його ліній і аромат цієї землі з духом, який є її плодом, з історією європейської людини, яка набула тут своєї форми, з мистецтвом, що породжується самим цим ґрунтом» [4, 28]. Це приклад спроби схоплення відчуття «духу землі» (пізніше «невловимий дух міста» у В. Беньяміна), вимовлення міфу локально окресленої території. Ю.М. Лотман, ведучи мову про символічні простори, а конкретніше – про географічний простір (як одну з форм просторового конструювання світу в свідомості людини, область семіотичного моделювання), висуває цікаву тезу про залежність географічного простору від характеру загальних моделей світу, частиною яких він є [8, с.239]. Інша точка зору, що полягає не в першості людської діяльності, а в самій території, належить К. Хюбнеру. Автор веде мову про теменос (у вузькому сенсі слова «теменос» – це район храму), як священне місце, вписане в міфічний ландшафт, де живе бог чи де постійно знаходиться й відновлюється архе [11, с.146]. Теменоси – будівельні елементи космосу, які містять в собі те,

що дозволяє їм мати будь-яке змінне наповнення, вони організовані через це наповнення та перебувають із ним в нерозривній єдності [11, с.148].

Як саме теорію міфу можна використовувати для дослідження міста? Чи можна конструювати міф (міський міф)? Перш за все, звернемо увагу на те, що міф описує для свого носія. Як зазначає О. Білокобильський, «дійсність, що оточує примітивну людину, усвідомлюється за допомогою образів, сформованих онтологічною системністю. Виявляючи світ в осмислених, практично значимих інтерсуб'єктивних образах, вона [міфічна картина світу] задає спільне поле діяльності для первісного колективу й тим самим виступає як запорука його виживання. Актуалізуючи за допомогою різноманітних класифікацій і ритуалів об'єкти цієї дійсності, міф надає їм певного значення й тим ніби виявляє їх для міфічного суб'єкта» [2, с.15]. Тож міф описує весь універсум в якому існує його носій. Як зазначив дослідник берлінського міфу Майкл Хаердтер (Haerdter Michael), йдеться про функціонування нашого сприйняття в конфлікті з тим що ми сприймаємо, який складає те, що ми називаємо «реальністю». Під міфом він визначив «все те, що ми несемо з собою, як наш розумовий та фізичний багаж, наша спадкова або генетична спадщина, спадщина нашого реального чи вигаданого минулого, минулих творчих актів і колективних винаходів, плоди нашого власного уявлення, самоаналіз і проєкції у майбутньому, наших страхів і надій». Наша «міфологічна» конституція дозволяє нам говорити про сучасність минулого [14].

Використовуючи міфологічний принцип відносно до міста, дослідники доходять висновку про неперехідну актуальність міфу для міської спільноти, та збереження в європейській культурі їх функціонального призначення, закладеного ще в античності [13]. Зокрема, професор Девід Браунд провів спеціальне дослідження історичної функції міфів в містах східного чорноморського узбережжя. Дослідник виявив, що «кожне місто стародавнього світу виробило власний міф чи основу для міфів: насправді такі міфи мали тенденцію до розмноження за мінливих обставин, так що місто Рим, наприклад, мало щонайменше тридцять відчутно різних міфів про заснування, зосереджених навколо фігури Ромула та Енея» [13, с.11]. Приналежність до єдиного цивілізаційного поля й спільність/зрозумілість міфологічних сюжетів того чи іншого грецького міста давала розвиток міждержавним відносинам у стародавньому світі. Міста формували дружні зв'язки на основі зв'язків між різними міфами про заснування: «вони претендували на особливу близькість (oikeiotes), спорідненість (syngeneia) і навіть братство (adelphotes) на основі таких міфів» [13, с.12].

Якщо вести мову про міф як про живу актуальну реальність, то можемо поставити запитання таким чином: якщо виходити з позиції соціального конструктивізму відповідно до якої уявлення про реальність є конструктами, а цілісний образ реальності сконструйованим, то і міф міста також конструюється. Конструктивістську природу соціального міфу відзначають зазвичай коли йдеться про політику чи рекламу (Ролан Барт розробив цілу теорію про техніки

Секція 1. Метафізика міста. Києвознавство.

створення маніпулятивних міфів). Але якщо говорити не про штучно сконструйовані міфи, а про «природній» процес, якою може бути механіка конструювання міського міфу та з яких «конструкцій» він складається?

Архітектоніка (будова, структура) міфу міста, може бути уявлена як сукупність міфологем, міфем, міфонімів, що мають архетипічну основу, яка вписує міф міста в загальнокультурний контекст цивілізаційного простору, адже вона дублює культурні гранднаративи епохи. Саме набір міфологем, міфем, міфонімів релевантно описує особливості міфологізованого простору, міфологізованого часу, та стійких образів-символів, що лягають в основу світогляду локальної спільноти. На думку С. Кордонського, «основну частину міфологеми складає пояснення того, чому існує те, що існує, і чому воно функціонує так, а не інакше»; тому міфологема може бути розглянута як «інтерпретація соціальної реальності на основі стійких образних моделей» [5, с.121]. Наступним логічним елементом міфу є міфема – змістова одиниця, що виступає як образ чи концепт.

Поняття міфема розроблялося К. Леві-Стросом [7, с.218]. Леві-Строс прийшов до висновку, що саме з міфем складається синхро-діахронічна структура міфу, що робить можливим досягнення його головної мети, а саме: дати логічну модель для вирішення якогось протиріччя. Найменшою смисловою одиницею міфу виступає міфонім – він виконує номінативну функцію. У будь-який історичний період існує обмежена кількість міфів у чистому вигляді, таких, що сприймаються в якості справжньої і непохитної істини. Відомий дослідник міфів Джозеф Кемпбелл створив впливову концепцію «мономіфу» в основі якої лежить уявлення про спільність складових будь-якого сюжету «міфу про подорож героя» [6]. З одного боку, складові конструкції будь-якого такого міфу можна спостити до кількох етапної схеми, з іншого – кожний такий міф обов'язково включає в себе ці складові.

Якщо застосувати теорію мономіфу до міфу міста, то такою універсальною обов'язково відтворюваною темою буде міф про створення міста. Для будь-якого міста міф про створення є універсальною міфологемою. Безліч різноманітних, як з конструктора зібраних міфів міст розкручуються від міфу про походження/ створення/ заснування міста. Спочатку (в часи панування класичного міфологічного світогляду) «заснування міст вважалося богоподібним діянням: саме тому елліністичні царі та римські імператори так сильно пишалися своєю здатністю створювати нові міста. Кожне місто вимагало, таким чином, походження, яке було б більше ніж людське [13, с.12]. Також ці міфи про заснування «давали містам місце в класичному світі, з'єднуючи їх у мережу греко-римської міфології: такі міфи пояснювали, яким чином місто стало вузловим і легітимувало своє існування як частина греко-римського світу» [13, с.12].

Існує ще один підхід до експлікації міфу міста. Він полягає у реконструюванні уявлень про міф міста не на основі міфологем-міфем, а виходячи з західної культурної теорії розуміння міфу «як широкого уявлення

про суспільство та про те, як воно має бути керовано» [15, с.227-229]. Такий підхід було використано групою австралійських дослідників, яким вдалося за допомогою онлайн-опитування п'ятисот громадян Австралії оцінити три набори ключових «вірувань», які формують погляди, мешканців трьох великих міст: Сіднею, Мельбурна та Перта. Відмінності у їх сприйнятті та думках дослідники згрупували у три великі групи міфів: домінуючим міфом є міф про «культурне місто» (73%), за ним слідує «анти міський» міф» (15%) та міф про «могутнє місто» (12%). Перший міф «про культурне місто» являє собою віру в те, що роблять міста, поєднує позитивне ставлення до життя у великих містах та зростання міст, підтримує більшу участь громадськості в містобудуванні, різноманітність. Другий міф «антиміський» – представляє сильний негативний погляд на міське життя, розвиток міста та вплив міст на соціальне благополуччя та природне середовище. Міста виглядають такими, що програли свою культурну ідентичність в результаті глобалізації. Третій міф, «про могутнє місто» як видається, включає два набори вірувань: перший про те, що життя в місті краще, ніж у тих, хто живе в інших місцях; і другий про ймовірність покращити зростання міст та технологічний прогрес [12, с.18-19]. Дослідники вбачають цінність такого підходу у можливості ефективної трансформації міст, оскільки саме про міста говорять зараз як про головні рушії культур, економіки та базу для втілення Цілей сталого розвитку. Ця відповідальність міст насправді є відповідальністю городян, тому важливо розуміти які уявлення про місто та очікування має його мешканець.

Таким чином, було зроблено спробу визначити артикульований міф міста в якому вербалізується образ міста, як результат конструктивістської діяльності городян. Якщо вести мову про міф як про живу актуальну реальність, то можемо побачити, що якщо виходити з позиції соціального конструктивізму відповідно до якої уявлення про реальність є конструктами, а цілісний образ реальності сконструйованим, то і міф міста також конструюється. Елементами цього «міфологічного конструктора» виступають міські міфологи, міфемі та міфоніми, які тяжіють до центрального сюжету – міфу про походження міста. В той самий час наповнення цих міфічних блоків залежне від пануючих в культурі ціннісних уявлень, що дозволяє повсякчас конструювати не історичний міф міста, а актуальний для його носіїв.

Література

1. Бёрк П. Что такое культуральная история? М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2015. 240 с.
2. Білокобильський О. Від науки до міфу. Онтологічні дослідження. Донецьк: Апекс, 2004. 204 с.
3. Головнева Е. В. Мифологизация как способ конструирования городской идентичности (Екатеринбург на интернет-форумах). *Уральский исторический вестник*. 2016. № 3 (52): 43-51.
4. Зіммель Г. Флоренція. *ЛОГОС*. 2002. № 3 (31): 24-36.

Секція 1. Метафізика міста. Києвознавство.

5. Кордонский С. Мифологемы и идеологемы. *Рынки власти: Административные рынки СРСР и России*. М.: Наука, 2000. 563 с.
6. Кэмпбелл Дж. Тысячеликий герой. СПб.: Питер, 2018. 352 с.
7. Леві-Строс К. Структурна антропологія. М.: Наука, 2001. 642 с.
8. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек-текст-семиосфера-история. М.: Языки русской культуры, 1996. 464 с.
9. Сидорова К. Витоки та розвиток донецького регіонального міфу. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2012. Вип. 4(2): 222-229. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_4%282%29__44
10. *Собственная логика городов: Новые подходы в урбанистике*. Коллективная монография; под отв. ред. Хельмута Беркинга и Мартини Лёв. Москва: Новое литературное обозрение, 2017. 424 с.
11. Хюбнер К. Истина мифа. М.: Республика, 1996. 448 с.
12. Boschetti F., Gaffier C., Price J., Moglia M., Walker I. Myths of the City. *Sustainability Science*. 2017. 12(4): 611-620. DOI 10.1007/s11625-017-0436-2
13. Braund David. The Historical Function of Myths in the Cities of the Eastern Black Sea Coast. In: *Sur les traces des Argonautes. Actes du 6e symposium de Vani (Colchide), 22-29 septembre 1990*. Besançon: Université de Franche-Comté, 1996: 11-20. (Annales littéraires de l'Université de Besançon, 613); https://www.persee.fr/doc/ista_0000-0000_1996_act_613_1_1476
14. Haerdter Michael The Myth of the Centre. <http://www.neme.org/texts/the-myth-of-the-center#foot5>
15. Moglia Magnus, Cork Steven, Cook Stephen, Boschetti Fabio, Bohensky Erin, Muster Tim, Page Declan. Urban Transformation Stories for the 21st Century: Insights from Strategic Conversations. *Global Environmental Change*. 2018. 50:222–237. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2018.04.009>

Інна Гурова

*кандидат історичних наук, доцент
НПУ імені М.П. Драгоманова*

МІСТО ЯК ТЕКСТ КУЛЬТУРИ: КИЇВСЬКІ ВИМІРИ

З останньої чверті ХХ ст., коли семіотика як наука про знаки як засоби зберігання, обробки, передачі інформації, зусиллями таких науковців як М. Бахтін, Ю. Лотман, В. Топоров розгорнула свої зусилля на дослідження поняття «текст». За Б.Успенським текстом може розумітись будь-яка семантично організована послідовність знаків. Згодом у гуманітарних студіях з'являється поняття «міський текст» або «текст міста», що являє собою послідовність знаків, семантично організовану своєю приналежністю до певного феномену, наразі місту [1, с.33]. Розроблено міський текст для

Наукове видання

КИЇВСЬКІ ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ-2020

Матеріали

Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю
(м. Київ, 19 травня 2020 р.)

Головний редактор:

Роман Олександрович Додонов,
д-р філос. н, проф.

Підписано до друку 15.05.20
Папір офсетний
Друк офсетний
Умов. друк. арк.

Формат 84x60/16
Гарнітура Times New Roman.
Наклад 300 прим
Обл.-вид. арк.

Віддруковано з оригіналів замовника.
ФОП Корзун Д.Ю.

Видавець та виготовлювач ТОВ «Нілан-ЛТД»